

האם טלאי הוא רק טלאי?

ארז ישראלי בתערוכתו "ליל שישי" תופר לגופו טלאים צהובים אותם קנה ב-eBay, ומציג סרטונים בהם מלמדים איך להכין טלאי על ידי טבילה בנס קפה, אבל האם הדברים האלה יכולים להיות חלק ממהלך אומנותי? אורית חסון ולדר

ספרייה טמונה באדמה, תליון זהב של טלאי, שימוש בפרסונות כמו אדולף היטלר או אווה בראון, אלו רק חלק מאובייקטים הקשורים בשואה שהופיעו כאן באי אילו תערוכות בשנים האחרונות. הם על פי רוב נגעו בשאלות הגירה, הנצחה וטראומה.

ראויים לציון במיוחד הם מיצב הצילום של שמחה שירמן (מוזיאון רמת גן, 1997) וכן תערוכתה של יוצרת הקולו אקרמן שאצרה עדנה מושנזון. שירמן ואקרמן, דור שני ושלישי לשואה, ביקשו לעבד חומרי זיכרון כשהן מנהלות עם דור ההורים, ונדמה היה כי הזיכרון עבר בגנים דרך חלב האם החמוץ-מתוק.

בעבודה "לצעוד לצד שרוכי נעליים במקרר ריק" הקרינה אקרמן קטע מטקסט שהקריאה אימא שלה. הטקסט נמתך יומן נעורים בפולנית שכתבה סבתה שנספתה באושוויץ. בדיבור על השואה כאירוע מכונן מדגישים את או היכולת לספר סיפור שלם וקוהרנטי ולייצג את מה שלא ניתן לייצג. שתיהן למעשה ייצרו פסיפס זיכרון קטוע ומי פערים בזמן, כשהן נוגעות בחומרים הטעונים בצורה פואטית.

 שלחו להדפסה

תערוכה

ליל שישי. בין ההיבט האומנותי לתרבותי צילום: ליאת שחר

 לחצו כאן להגדיל הטקסט

ישראלי. אין פואטיות מהורהרת או ביוגרפיה (צילומים: ליאת שחר)

בתערוכה של ארז ישראלי בגלריה גבעון לא תמצאו פואטיות מהורהרת או עיסוק בביוגרפיה; ישראלי אינו סוגר בין דוריים וגנאלוגיות משפחתיות, אבל מתייחס למימד הזמן ולהקפאתו. במיצב בקומת הכניסה, הבנוי כמו תפ תיאטרון או שריד מפרפורמנס, חגה על השולחן רכבת עצצוע הנושאת סמל א.א.א.

עוד על השולחן מונחות קערות מרק עם נוזל צהוב יצוק וחלה. הקפאת הנוזל הצהבהב בלוויית כותרת התערוכה מספקים רמז עבה לכך שמדובר בסעודת ערב שבת, ובשולחן שיושביו נטשו בחופזה, כנראה עקב פוגרום או גי למחנות.

הטלאי מסמן אותו כ"נגוע"

באותה קומה מתנוסס צילום פלג גופו העליון של ישראלי, ענוד בטלאי צהוב שתפר לגופו בחוט ומחט. כבר בציג רומז ישראלי כי הוא לא רק משייך את עצמו לזהות יהודית, כפי שנראה במבט ראשון, אלא בוחר בטלאי כמשה אותו כנגוע, כמסומן, (מעניין בהקשר הזה לחשוב על סרטו של עמוס גוטמן "נגוע").

ישראלי פועל בתוך ההיסטוריה של אמנות שנות ה-70, בה אמני מיצג כמו [יוכבד ויינפלד](#) [תיעדו טקסים הקשוריו](#) [ולכאב](#). ישראלי עצמו תיעד את עצמו בעבר תופר לגופו זר גרברות אדומות, אבל באופן רציני יותר וללא האירוני המאפיינת את העבודה הנוכחית.

"פועל בתוך ההיסטוריה של שנות ה-70". מתוך התערוכה

למעשה, התערוכה של ישראלי משתמשת באסטרטגיה של הרחקה בכל מה שנוגע לסמלים טעונים ולדיבור על היא כותבת ומוחקת, מפעילה אצל הצופה רגש הזדהות ומיד מעקרת אותו, והצופה עובר סוג של מסלול הליכה המסתיים בקומה השנייה בקערת מרק.

זוהי בעצם נקודת האפס של המסלול המעגלי, והצופה חוזר שוב לשולחן בכניסה (עליו מונחות צלחות מרק) בו הסיור. הצביעה של הקיר עם שולחנות התצוגה מצהירה גם היא כי מדובר בתצוגה המתחפשת לתערוכה.

קערת המרק שישראלי מציג בנישה היא חלק ממהלך בו הוא לוקח פרט מהשולחן והופך אותו למעין שריד מומי למשפחה שנספתה בשואה. מעניין בהקשר הזה לחשוב על המצאת היסטוריה ומיתולוגיה חדשה [בתערוכה של לנדאו](#) ["הפתרון האינסופי"](#) בביתן הלנה רובינשטיין, שם היא יצרה מעין שרידים של תרבות.

ד"ר דרור פימנטל כתב באותו הקשר כי "רוח השואה הפיחה את אש הסנסציה שבערה בכבשני התערוכה, והא מחירי הפריטים שהוצגו בה. שהרי שם התערוכה תפס טרמפ על הפתרון הסופי של הנאציזם, וקבקי העץ שנו במאות דולרים לחתיכה היו במספרים 42-45, התואמים את המספרים של שנות ההשמדה".

כשישראלי מייצר בעצמו שריד הוא בעצם מעלה שאלות לגבי ייצור חפץ אמנותי אותנטי, או שריד היסטורי ושכפ גם בוחר את שפת התצוגה במוזיאונים כמו יד ושם והמוזיאון היהודי בברלין.

בובות מהגטו ב-eBay

בקומה השנייה של הגלריה מוצגות התכתבויות של ישראלי עם מוכרים באתר eBay. ישראלי פורש את תדפיס המיילים והמשא ומתן שניהל עם המוכרים, כשרכש בובת ילד מהגטו או טלאי בד צהוב. רוב האיטמים האלה יו להימכר. הם חיקוי לכל דבר. באוסף של ישראלי מוצג גם טלאי של הומוסקסואל יהודי, שעל פי המוכר מקורו בנ ככאו - מגן דוד שבו משולש אחד צהוב ואחד ורוד והוא תפור באופן משובש.

מרק הוא שריד מומצא למשפחה שנספתה בשואה

סך הכל, להתעסק בסמלי שואה ובזיכרון עלול להיות רגשני ומסוכן; ישראלי בוחר באסטרטגיות של הרחקה ומגן "מהלך". המהלך הוא התרופה שישראל מקדים למכה, כאשר הוא מציג את הטלאי הצהוב כדימוי שעובר גלגול הוא מזכרת מהשואה, פעם שריד ממיצג מתועד ופעם הוא שחקן בתוכנית "עשה זאת בעצמך", בה הוא מלמד להכין טלאי אותנטי על ידי גזירה וטבילה בנס קפה.

סרט הוידיאו המוצב באותה קומה מחלק את הקשב ביו שתי התרחשויות הקורות בו בזמן, כשעל המסך הימני "עשה זאת בעצמך", ובמקביל מצדו השני סרטון בהילוך מהיר המתעד את התפירה לעור. לדימוי החזותי מוצמק המזכיר מוזיקת מעליות. ישראלי חושף את המכניזם של עשיית החפץ האמנותי, כשהוא מקנה לו מימד ציני ומנכולת להזדהות ולחוש כאב.

דומה כי התערוכה כולה נעה הלך ושוב בין ההיבט האמנותי להיבט התרבותי, כשהאובייקטים (לדוגמא פסל גג ספר תורה) מתערבבים זה בזה בחללים השונים וטווים קשרים של זהות בין שני הצירים, ואף בוחנים את שני המופע היהודי והמופע האמנותי.

ישראלי מבקש לבחון את תפקיד האמן המבסס מיתולוגיות תרבותיות ומייצר חפצי אמנות (ממש כמו המוכרים באתר אשר מייצרים טלאי צהוב), אך גם מערער על התפקיד הזה. כשהוא מארגן תצוגה המתחפשת לתערוכה אמנותית, או לתצוגה היסטורית, הוא בעצם חושף את האופציה למסחור זהותו היהודית-ישראלית.

בכל זאת, נדמה כי גם אם התערוכה תעבור בשקט יחסי בעולם האמנות, קיימת עדיין סכנה בנפילה לאותו מנגנון שימוש ציני בסמלי שואה. הפירואטים האמנותיים שהיא מבצעת אינם לוקחים בחשבון נמענים אחרים שלה, שגם טלאי הוא טלאי הוא טלאי, צרוב בזיכרון, מעיר שדים קדמוניים מתרדמתם ולא יכול לעולם להיות חלק ממהלך! גם אם זה עשרות שנים אחרי השואה.

• **ארז ישראלי, "ליל שישי" גלריה גבעון, גורדון 35, תל אביב, מוצגת עד ה-02.05.2009**

[חזרה](#)